

ههلبهستا (قوبلاي خان)

ههلبهست: ساموئيل تايلەر كۆلپريچ*

ئامادەكرن و وەرگيران ژ ئىنگىلىزى: حەكىم عەبدوللا

ھزروربىرېن ۋى كارىگەرى و گوھۆرېنەكا مەزن ل سەر (كۆلپريچ) ى ھەبوو، ب شېۋەكى كو بېتە كەسەكئ جھئ گەنگەشەيئ. ھەر ل ئەفئ قۇناغئ، ئارېشېن ۋى يېن درافئ زېدەدبوون و كەفتە بن دەينا و برايېن ۋى نەچاردين ھارىكارى يا ۋى بكن. ئەف پەوشە بەردەوام بوو و ھەردەم ل ھىقى يا ھارىكارى يا خەلكئ دى بوو.

ھەرۋەسا ژيانەكا خېزانى يا نەسەقامگير دژيا. لەورا، ل سالا ۱۸۰۴، بو دەمئ تېزىكى دواز دە سالان ھەقزېن و زارۆكىن خو دەھىلىت و قەستا چەندىن باژېر و ۋەلاتېن دى دكەت؛ ۋەك (مالتا، سىسلى، ئىتالىا، لەندەن، لىستەر شايەر ...).

د رېكا خو دا بو (ۋېلز)، قوتابىەكى دىنىت ئاقئ ۋى (رۇبەرت ساتى)ە. ھەقالىنىەكا بەيژ ل ئاقبەرا وان پەيدادىبىت و ھەردو پېكفە ب (كۇمارا ئەفلاتون) ى داخبار دبن. لەورا ھزر ل پېكئىنانا سىستەمەكئ پانتىسۆكراتى دكر كو (شېۋەكى رېكخستەكا كۆمەلايەتى يە ھەميان تېدا پېگەھەك و بەرپرسيارەتى يا ۋەكھەف ھەبىت).

* دەمئ مروقى گوھ ل ئاقئ (كۆلپريچ) دىبىت، ئېكسەر بىرا مروقى ل ھندەك ژ ئافدارترىن ھەلبەستىن ئىنگىلىزى دەھىت؛ ۋەك (دەرياقانى پير، قوبلاي خان، كرىستابل، نايئىنگىل ...). ئىك ژ سەركىشېن بزافا رۇمانسى يا بەرىتانى، ھەلبەستقان (ساموئيل تايلەر كۆلپريچ)ە، كو ل رۇژا ۲۱ مەھا چريا ئېكئ سالا ۱۷۷۲ئ ل گوندئ (ئۆترى سان ماری) ل دەقەرا (دیفونشايەر) ل ئنگلتەرا ژ داىك بوويە و بچويكتىن زارۆكئ خېزانئ بوو. بابئ ۋى رېقەبەرى قوتابخانەيئ و قەشە بوو و كۆلپريچ ل ۋى قوتابخانەيئ قوتابى بوو. دەھتە گۆتن كو كۆلپريچ ب شېۋەكئ مەزن ب بابئ خو قە چوويە. پشئى مرنا بابئ ۋى، دچىتە (لەندەن) و ل ۋېرئ دچىتە قوتابخانەيا (كرايست ھۆسپىتەل سكول Christ's Hospital School). ھەردەم بابئ ۋى دقيا كۆلپريچ بېتە كەسەكئ ئايىنى ئانكو قەشە. لەورا، دەمئ چوويە كۆلپريچ (جىسۆس) ل زانكۇيا (كامبىچ)، ھەمى پويئەپېكرنا خو ئېخستە سەر پاشەپۇژا خو د دېرا ئىنگلتەرا دا. لئ پشئى بوورىنا سالا ئىكئ ل (كامبرى)، بو ئىك ژ پشئەفائىن (ۋىلەم فرېند) كو ھەقالى ۋى يئ كۆلپريچ بوو و

هه قالینی یا وان یا موکۆم بهردهوام دبیت و هه فکاری
ل نافهرا وان کارین مهزن و ژیهاتی پهیدا دبن. ههردو
هه لبه ستقان پیکفه دهست ب نقیسینا (هه لبه ستین

ل دووماهی یا سالین نۆتان ژ چهرخێ ههژدی،
(ولیه ووردسورت) ی دبینیت. ل فیری، گرنگترین
قۆناغین ژیا نا وی یا نقیسینی دهستپیدکهت و

لیریکی) دکهن. ئەف دیوانه، ئانکو (ههلبهستین لیریکی)، دهیتته هژمارتن ئیک ژ گرنگترین کارین بزاڤا رۆمانسی و ل سالا ۱۷۹۸ هاتی به لافکرن.

ههردو ههلبهستفان گهشتهکێ بو ئەورۆپا دکهن و کۆلریج پتری یا دهمی خو ل ئەلمانیا دبهته سه. ل ویری فهلسهفا (کانت) و (لیسنگ)ی دخوینیت. ب شیوهیهکێ باش فییری زمانێ ئەلمانی دییت و دهست ب وهگریانی دکهت. دهمی بو ئنگلتهرا فه دگهپرته فه، بو چه ندين سالان سمیناران ل دۆر ئەدهب و فهلسهفی گۆتن و دهست ب نفیسنی د بیافین ئۆلی و تیۆرا سیاسی دا کر.

ههلبهستفان ل رۆژا ۲۵ تیرمهها سالا ۱۸۳۴ وهغهرا دووماهیێ کری یه.

ههلبهستا (قۆبلاي خان):

ئەف ههلبهسته ل سالا ۱۷۹۷ فههاندی یه و ل سالا ۱۸۱۶ به لافکری یه. ههژی گۆنتی کو ژ نهگهری ئیش و نازارین دهروونی و جهستهیی، ههلبهستفان ب شیوهکێ مهزن کهفتبوو ل ژیر کاریگهری یا ماددین هۆشبهه وهک (ئهفیوون)ی. قیجا ئەف ههلبهسته د ئیک ژ وان دهرافان دا نفیسیه و پهنگه ئەف چهنده ژێ نهگهری نه تهمامکرنا وی بیت. ههلبهستفان ژ خه و رادبیت و پشتی خهونهکێ و دیتنهکێ ئەفی ههلبهستی دنقیسیت.

ب شیوهیهکێ گشتی، ههلبهستین کۆلریج سهردهههری یا بابهتین ئاشۆپ و سرۆشت و پشت سرۆشت دکهت. ژبلی (قۆبلاي خان) و ههرد ئەفی چارچۆقهی دا چهندين ههلبهست نفیسینه وهک (ههلبهستا گه میفانی پیر و هزین شهفی).

ئەف ههلبهسته ژ پینجی و چار ریزکان و سێ پشکان پیک دهیت: پشکا ئیکێ یا ههلبهستی ب پهسنکرا گۆمهتا شایسته و ئەفسوئاوی یا (قۆبلاي خان)ی ئیمپراتۆری مهغولی و نهقیی جهنگیزخانی ل جههکی دبیژنی (زانادۆ) کو جههکی سهیر و پری باخچه و رویار و دارستانین کهفناره دهست پیدکهت و فهمانی ددهته خزمهتکارین خو قهسهکێ یان گۆمهتهکێ بو کهیف و خوشی یی و دم بووراندنی ئاڤا کهن ل جههکی بهرفهه کو ژ بهر بهرفههی یا وی کهس پینچینابیت وی جهی بیفیت و دکهفیته سه ر رویاری (ئەلف) یی پیروژ. ب ئەفی شیوهی جههکی دهه میل ب دیوار و تاوهه رهژانکری دروست دکهن. ئەف رویاره دناڤ شکهفتان را بهرهف ئوقیانۆسی تاری دچیت کو رۆژ ل ناهاهلیت. ئەف جهه ژینگهههکا سروشتی یا سهرسۆرهیتهر و زهنگینه و یا پره ژ دۆل و نهال و دارستانین کهفنا و دارین بیهنخۆش.

پاشی و ل پشکا دوپی، یی شیلوی و تاری یه. پهقینهکا ئافی یا گهرم چیدبیت و پاشمایین خو دهافیژیهته دناڤ بای دا و دبیته سهروکانی یا رویاری (ئەلف) یی پیروژ. ل قیری ههلبهستفان جیهانهکا خه یالی و جادویی بو خواندهفانی وینه دکهت.

د پشکا سییی دا، لادانهک ژ پهسنکرنا ژ دهرفه یا کۆچک و تهلارین قۆبلاي خانی بهرهف ناخی ههلبهستفانی و پهسنکرنا ههست و داهینانی و هزرکرنتی. ههلبهستفان بهحسی خهونا خو دکهت کو ژنهکا حبهشی دبیت یا نامیرهکێ مۆزیکێ یی تیلی دژهنیت و ل سهری چیاپی (ئابؤرا) سترانان دبیژیت.

«قۆبلاي خان»

يان، ديتنەك د خەونەك د. پارچە يەك.
 ل زانادۆ قۆبلاي خانى فەرمان دا
 گومبە تەك شىكۆدار بۆ خوشىي ئاڧا بىكەن:
 ل وى جھى رويبارى ئەلف يى پىرۆز تىرا دچوو
 د ناڧ شىكەفتىن مەزن و بى دويمامى را
 بەرەف دەريايە كا رۆژ لى نە ھەئىت.

قۇجا دو جاران پىنج مىل ەردى ب پىت
 ب ديوار و تەوهران پەرژان كرن؛
 و باخچىن دلڧە كەر و جۆم و جەلالىن تىك ئالاي،
 جھى گەلەك دارىن بىھنخوشىن بخويرى؛
 و دارستانىن كەڧنار و بلند وەكى گران،
 دەڧەرىن گەرم و كەسك ھەمبىز دكەت.

لى ئاخ! ئەو دەرزى رۇمانسى يا كوير، كو خوار بوويە
 ل ژىريا گرى كەسك و دارا كاژى ل رەخ و رويان!
 چ جھەكى ھۆڧە! يى پىرۆز و جادويى وەك
 ل بن ھەيڧا پىتى و سحر لىكرى
 ب سىتافكا ژنەكا بۆ ئەڧىندارى خۆ يى ھۆڧ دگريت!
 و ژ ڧى دەرزى، كەلىنەكا بى راوەستان،
 ھەناسە يىن ڧى ئەردى ب لەز دەردكەڧن،
 ژنشكە كىڧە كانيە كا مەزن دپەڧىت:

د ناقبەرا تەڧىن وى يىن بلەز و ل دويڧ ئىك دا
 پارچىن مەزن ڧرىن وەك گژلۆكا ل سەر ەردى بلند دىت،
 يان وەك قرشكى گەمى ل درويىن بەلاڧ دىت:
 و ئىكسەر و بۆ ھەتا ھەتايى د ناڧ ڧان كەڧرىن دلەيزن دا
 ژنشكە كىڧە رويبارى پىرۆز پەقى و ب سەر كەت.

پىنج مىل ب لڧىنا ب چەپ و چىر
 رويبارى پىرۆز د ناڧ دارستان و دول و نھالان را دچوو،
 پاشى گەھشەتە وان شىكەفتىن مروڧ مەزنى وكويراتيا وان
 نزانىت،

د دویف دا، ب شه پرزه بیقه د ئوقیانۆسه کی بی ژیان دا نقوم بوو؛
و د ناف فی گپزه فانکی دا، قۆبلاي دهنگی باب و کالان
ژ دویر بهیست کو پیشینیا شهری دکرن!

سیبه را گومبه تی خوشیه
د ناف پیلان دا ب سهر ئافی کت؛
دهنگی ئاوازین تیکه ل دهاته بهیستن
ژ کانی و شکه فتان.
موعجیزه یه کا کیم وینه بوو،
گومبه ته کا گهرم یا خوشی ب شکه فتین به فری!

جاره کی من د خه ونه کی دا،
زه ریه ک ب سانتورا خو فه دیت
کچه کا حه به شی بوو
ئاواز ب سانتورا خو دژه نین،
ستران ب چیاپی ئابورا د گۆتن.
گهر نه ز شیا بام د ناخی خو دا زیندی بام
ئاواز و سترانا وی،
ب وی خوشیا مه زن بو من چیبووی،
یا موزیکا بلند و دریز،
نه ز دا وی گومبه تی د ناف بایی دا ئافاکه م،
وی گومبه تا گهرم! نه و شکه فتین به فری!
دا ههر که سی گوهلیبووی ل ویری دیتبان،
و هه میا کربا هه وار، هشیار بن! هشیار بن!
چاقین وی بین زیق، پرچی وی یی قزاقز!
سی جارن بازنه یه کی ل دورین وی چیکه ن،
و چاقین خو ب ترسا پیروژ بگرن،
چونکی وی هنگفینی خواری،
و شیریی به هه شتی فه خواریه.

ژیده رین مفا ژیهاتیه وه رگرتن:

- Bain. Beaty. Hunter: The Norton Introduction to literature: Poetry, 1st Ed. George J. McLeod Limited, Toronto.
- Evan, I for: A short history of English literature, Penguin Books, 4th Ed. C. Nicolls & Ltd, GB.
- <https://www.poetryfoundation.org/poets/samuel-taylor-coleridge>
- <https://poets.org/poet/samuel-taylor-coleridge>
- <https://www.litcharts.com/poetry/samuel-coleridge/kubla-khan>
- <https://www.poetryfoundation.org/collections/152982/an-introduction-to-british-romanticism>
- <https://www.ebsco.com/research-starters/literature-and-writing/romantic-poets>